



# STEMMINGEN EN KOERSEN

Discriminatie in de tweede helft van 2017,  
een overzicht in vogelvlucht



vóór gelijke behandeling  
tegen discriminatie

## Inleiding

RADAR behandelt meldingen en klachten over discriminatie. Die klachten en meldingen staan niet op zichzelf. Om discriminatie effectief op te sporen en te verhelpen gebruikt RADAR naast de klachteninformatie ook contextinformatie. In deze notitie presenteren we in vogelvlucht enkele voorvallen, discussies en ontwikkelingen die in de tweede helft van 2017 van invloed zijn geweest op het discriminatiebeeld in gemeenten in Nederland. In september 2017 verscheen Stemmingen en Koersen over het eerste halfjaar van 2017. Voor een volledig overzicht over 2017 kunt u de voorliggende editie lezen in samenhang met Stemmingen en Koersen over de eerste helft van 2017.

We bespreken als eerste de belangrijkste publieke discussies van 2017, zoals #MeToo, de discussie rond de figuur Zwarte Piet, deelname van de PVV aan de gemeenteraadsverkiezingen. Daarna gaan we in op het beleid van de landelijke overheid op het gebied van discriminatiebestrijding. Tot slot bespreken we een aantal onderzoeken over discriminatie als maatschappelijk verschijnsel.

## 1. Maatschappelijk klimaat en publieke discussies

### 1.1 #MeToo

Wereldwijd heeft de campagne onder de hashtag #MeToo veel aandacht getrokken. Hierin delen vrouwen (én mannen) hun persoonlijke ervaringen met seksueel grensoverschrijdend gedrag. Seksuele intimidatie is een vorm van discriminatie in de Nederlandse wetgeving. De campagne komt op gang nadat filmproducent Harvey Weinstein, een van Hollywoods machtigste mannen, werd beschuldigd van seksueel wangedrag. Op 5 oktober 2017 brengt The New York Times de beschuldigingen onder de aandacht. Ook laat de krant acht (vermeende) slachtoffers aan het woord. Op 15 oktober doet de Amerikaanse actrice Alyssa Milano op Twitter een oproep aan vrouwen om met de hashtag #MeToo hun ervaringen met seksueel grensoverschrijdend gedrag te delen. Aan deze oproep geven vele vrouwen maar ook mannen gehoor. #MeToo

gaat over de hele wereld viral. De hashtag geeft vrouwen en mannen de ruimte om te delen hoe ook zij te maken kregen met seksueel geweld. Hierbij worden ook namen genoemd van daders. In Nederland worden met name een aantal mannen in de theater- en filmwereld beticht van seksuele intimidatie en machtsmisbruik. Veel aandacht krijgt schrijver en programmamaker Jelle Brandt Corstius, die in [Trouw](#) schrijft dat hij aan het begin van zijn televisiecarrière slachtoffer is geworden van seksueel misbruik, maar geen dader noemt. Het publieke debat richt zich ook op de rol van het strafrecht bij de aanpak van seksueel misbruik en seksuele intimidatie. Uit een onderzoek van Regioplan blijkt dat slechts 16% van de slachtoffers van zedendelicten in Nederland naar de politie gaat. Juridisch commentator Folkert Jensma geeft aan in [NRC](#) dat het strafrecht weinig kan met zedendelicten, maar merkt een [week](#) later ook op dat #MeToo tot eigenrichting kan leiden. Op sociale media over seksuele intimidatie berichten heeft zeker zin, want een juridische weg is niet zo geschikt, betoogt Renée Römken, directeur van Atria, in [Trouw](#). #MeToo is volgens haar niet gericht op het behalen van juridisch gelijk, maar biedt wel een podium voor sociale erkenning van onrechtvaardigheid.

Dat seksuele intimidatie en seksueel geweld een veel voorkomend probleem in Nederland zijn, blijkt uit de monitor [Seksuele gezondheid in Nederland 2017](#) die Rutgers op 15 januari 2018 publiceert. Deze monitor betreft een periodiek grootschalig representatief onderzoek naar de seksuele gezondheid van volwassenen. Hieruit komt naar voren dat 22% van de vrouwen ervaring heeft met seksueel geweld: manuele, orale, vaginale of anale seks tegen de wil en/of gedwongen seks. Dat geldt voor 6% van de mannen. Als ook zoenen en seksueel aangeraakt worden tegen de wil meegerekend worden, heeft 53% van de vrouwen en 19% van de mannen dit wel eens meegemaakt. Bijna de helft van de mannen (47%) en meer dan de helft (56%) van de vrouwen die seksueel geweld hebben meegemaakt, ontdekken problemen als gevolg hiervan. Het gaat hierbij vooral om psychische, seksuele en relationele problemen.

Van de Nederlandse volwassenen die als kind aan sport deden, heeft 12% op z'n minst één ervaring met seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport. Dat komt naar voren uit een onderzoek uitgevoerd in opdracht van de Onderzoekscommissie seksuele intimidatie en misbruik in de sport. Deze onderzoekscommissie is op 1 maart 2017 door NOC\*NSF ingesteld om een beeld te krijgen van de aard en omvang van seksuele intimidatie en misbruik in de sport. Op 12 december 2017 treedt de onderzoekscommissie naar buiten met een [veelomvattend rapport](#). Hieruit blijkt dat er vele mogelijkheden zijn om melding te doen van seksuele intimidatie en misbruik in de sport, maar dat er nauwelijks een vervolg is op deze meldingen in de vorm van bestuurlijke maatregelen of tuchtrechtspraak. De onderzoekscommissie pleit ervoor om seksuele intimidatie en misbruik in de sport veel actiever tegen te gaan. Dat geldt voor de aanpak van incidenten en voor de preventie.

### 1.2 (Zwarte) Piet

Rond de Sinterklaasvieringen zorgt de figuur van (Zwarte) Piet ook in 2017 voor veel opschudding. Over de landelijk intocht van Sinterklaas op 18 november 2017 in Dokkum bericht [RTL Nieuws](#) dat burgemeester Marga Waanders van de gemeente Dongeradeel het 'een geweldig feest' vindt dat zonder incidenten verloopt. De dag verloopt echter niet voor iedereen volgens plan. Zo vindt de demonstratie tegen Zwarte Piet tijdens de intocht in Dokkum uiteindelijk niet plaats. De stichting Nederland wordt Beter had van de intocht gebruik willen maken om te protesteren tegen Zwarte Piet als racistische karikatuur. Vooraf was hierover overleg geweest tussen de demonstranten en de gemeente Dongeradeel, waarin Dokkum ligt. De komst van de demonstranten was aangekondigd en bekend. Hiermee werd voldaan aan alle wettelijke voorschriften voor een demonstratie. Op de A7 bij Joure worden de twee bussen met mensen die tegen Zwarte Piet willen demonstreren echter tegengehouden door demonstranten die hun auto midden op de autoweg dwars zetten en zo de weg blokkeren. Deze voorstanders van Zwarte Piet zijn voor deze actie geïnspireerd

door een oproep op Facebook van zakenvrouw Jenny Douwes om de demonstranten tegen Zwarte Piet tegen te houden. Bij inzitenden van een van de bussen raken mensen gewond door het acute remmen voor de blokkade. In de file die vervolgens achter de bussen ontstaat vinden botsingen plaats. De politie komt tussenbeide en weet de blokkade op te heffen. De blokkade duurt zo'n twintig minuten. Er worden geen mensen gearresteerd door de politie. Niet veel later besluit de burgemeester van Dongeradeel om de demonstratie in Dokkum tegen Zwarte Piet alsnog te verbieden, omdat gevreesd wordt voor de veiligheid van de demonstranten en van de bezoekers van de intocht. Onder begeleiding van de Mobiele Eenheid maken de bussen rechtsomkeert naar Amsterdam en Rotterdam. [Jerry Afriyie](#) van de actiegroep Kick Out Zwarte Piet is er boos en teleurgesteld over. "Het is gewoon belachelijk dat mensen die vreedzaam van hun rechten gebruikmaken niet mogen demonstreren." In voorgaande jaren werden activisten die wilden demonstreren tegen Zwarte Piet rond de intocht al meerdere malen geconfronteerd met demonstratieverboden.

In een artikel in [NRC](#) stelt Jan Brouwer, hoogleraar rechtswetenschap en directeur van het Centrum voor Openbare Orde en Veiligheid, dat er geen enkele reden is voor het verbieden van de demonstratie tegen Zwarte Piet na de blokkade. In Dokkum zelf kwam nog een enkele tegenstandster van Zwarte Piet. Zij hield een stuk karton op met de tekst: "A heritage of hate is nothing to celebrate." Dat werd haar echter verboden; ze had de burgemeester niet om toestemming gevraagd. Maar niet-kennisgeven is volgens het geldende recht geen dragend argument om een betoging te verbieden. Een oneigenlijk argument dus om de vrijheid van meningsuiting in te perken volgens Jan Brouwer: "Nog altijd staat in onze Grondwet dat niemand voorafgaand verlof nodig heeft voor het openbaren van gedachten en gevoelens."

Twee weken later, op 2 december 2017, wordt in Dokkum alsnog een demonstratie gehouden

tegen Zwarte Piet door de organisatie Nederland Wordt Beter. De demonstratie verloopt rustig. De meeste demonstranten komen in drie bussen naar Dokkum, begeleid door agenten op elf motoren, vijf ME-busjes en een commandowagen. Naarmate de groep Dokkum nadert komen daar nog eens vier ME-busjes bij.

Enkel dagen na de blokkade bij Joure dringen actievoerders verkleed als Zwarte Piet op 23 november basisschool De Cirkel binnen in de stad Utrecht. Zij maken deel uit van de actiegroep voor het behoud van Zwarte Piet. Leerkrachten zetten de actievoerders de school weer uit. "Ze zeiden dingen als: 'Ga terug naar je eigen land' tegen leerkrachten." Premier Rutte [veroordeelt](#) deze actie omdat kinderen ermee geconfronteerd worden. Enkele dagen daarvoor veroordeelt Rutte de blokkade bij Joure niet in een interview met [RTV Noord](#).

### 1.3 Gemeenteraadsverkiezingen en PVV

In een groot aantal gemeenten doet de PVV mee aan de verkiezingen die op 21 maart 2018 plaatsvinden. Dat is nieuw omdat de PVV tot nu toe alleen in de gemeenten Almere en Den Haag heeft meegedaan. Ageren tegen de islam en moslims lijkt voor de PVV ook lokaal het belangrijkste actiepunt. Dat blijkt onder meer uit verhalen van teleurgestelde kandidaat-raadsleden van de PVV. Zo meldt de Enschedeër Eddy van Duijn zich als kandidaat aan om in zijn gemeente de PVV te vertegenwoordigen. Tijdens de scholing bleek het vooral om de anti-moslimdoctrine van de PVV te gaan. "Het ging echt alleen maar over de islam. Volgens mij zijn er wel grotere problemen om op te lossen," aldus Van Duijn in [dagblad Tubantia](#).

Op 14 december presenteert Geert Wilders de relatief onbekende Géza Hegedüs als lijsttrekker voor de PVV voor de gemeenteraadsverkiezingen in Rotterdam. De presentatie vindt plaats tegenover de Essalam Moskee in Rotterdam-Zuid. Journalisten van de Volkskrant brengen een dag later aan het licht dat Hegedüs er racistische ideeën op nahoudt en nauwe banden heeft met het extreemrechtse studiegenootschap Erkenbrand. Zo pleit Hegedüs er in een podcast van Erkenbrand voor

om alle moslims en niet-blanke Nederlanders het land uit te zetten, zo nodig met dwang. Ook wenste Hegedüs in 2014 holocaustontkenner David Irving op Facebook een gelukkige verjaardag. Onderzoekscollectief Kafka meldt dat Hegedüs mogelijk zowel een Nederlands als Hongaars paspoort heeft. Dat vormt een probleem voor de PVV, die strijdt tegen de mogelijkheid van het hebben van een dubbele nationaliteit. Een dag later, op 15 december, trekt Wilders Hegedüs terug wegens 'nieuwe, nog onbekende' informatie over Hegedüs. Wilders legt niet uit om welke informatie het gaat. Op 22 december 2017 wordt Maurice Meeuwissen naar voren geschoven als lijsttrekker voor de PVV in Rotterdam. Hij stond oorspronkelijk als vierde op de kandidatenlijst.

In de gemeente Utrecht doet PVV-lijsttrekker Henk van Deún vergaande uitspraken tegen de Ulu-moskee op de Utrechtse stadsradio Bingo FM. Tijdens een uitzending van het programma *Stadhuisplein* blik hij samen met de Utrechtse DENK-lijsttrekker Mahmut Sungur vooruit op de gemeenteraadsverkiezingen. Als de presentator hem de vraag stelt of de Ulu-moskee in de Utrechtse wijk Lombok ooit een symbool van Utrecht zal worden, zegt Van Deún: "Wij hebben liever dat-ie afbrandt, bij wijze van spreken. Wij zijn echt tegen moskeeën in dit land. Wij erkennen de islam niet als een godsdienst. Het is een ideologie, net als nazisme. En het nazisme willen we absoluut niet in Nederland." De presentator geeft hem de gelegenheid om de opmerking terug te nemen. Van Deún weigert.

### 1.4 Uitsterfbeleid woonwagenlocaties

Nederlandse gemeenten voeren al een aantal jaren een 'uitsterf- en afbouwbeleid' als het om woonwagenlocaties gaat. Woonwageneigenaren worden uitgekocht en als er bewoners overlijden, mogen er geen nieuwe bewoners in hun woonwagen gaan wonen. Woonwageneigenaren verzetten zich tegen dit beleid en krijgen hierin gelijk van het College voor de Rechten van de Mens, dat heeft geoordeeld dat verschillende gemeenten met hun 'uitsterf- en afbouwbeleid' woonwageneigenaren discrimineren. Op 31 oktober 2017 [oordeelt](#) het gerechtshof 's-Hertogenbosch dat een

woonwagenebewoner in Oss in zijn woonwagen mag blijven wonen. De gemeente Oss moet hem als huurder erkennen. De man was teruggekeerd naar zijn ouderlijk huis en woonde met zijn moeder in een woonwagen. Toen zijn moeder plotseling overleed mocht hij op basis van dit uitsterfbeleid niet in zijn woonwagen blijven wonen. In het oordeel gaat het gerechtshof niet in op de mensenrechten die spelen rond het uitsterfbeleid. Het hof focust in dit oordeel op de vraag of in de relatie tussen moeder en zoon sprake was van een duurzame gemeenschappelijk huishouding zoals bedoeld in Artikel 268 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek. Het gerechtshof oordeelt dat hiervan inderdaad sprake was en dat de huurovereenkomst tussen de gemeente en moeder voortgezet moet worden.

## 2. Ontwikkelingen in discriminatiebestrijding door overheid en wetgever

### 2.1 Wetgeving en sociale media

Op 30 juni 2017 is in Duitsland een wet aangenomen die toeziet op het verbeteren van de rechtshandhaving jegens sociale-mediabedrijven als Twitter, Facebook en Google/YouTube (*Netzwerkdurchsetzungsgesetz*). Doel van de wet is het tegengaan van ongewenste fenomenen als online discriminatie en het tegengaan van nepnieuws op internet. De wet verplicht sociale-mediabedrijven om strafbare uitingen waarover ze meldingen krijgen binnen 24 uur te verwijderen, op straffe van enorme boetes.

Op 11 april heeft de Tweede Kamer een motie van de leden Segers en Van Dam aangenomen, waarin het kabinet gevraagd wordt naar de wenselijkheid en haalbaarheid van een dergelijke wet in Nederland. Op 6 juli 2017 sturen de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Veiligheid en Justitie een brief naar de Tweede Kamer met de kabinetsreactie op deze motie. Deze brief beschrijft hoe in Nederland wordt omgegaan met strafbare online content (waaronder discriminatie en ander vormen van haatzaaien). Het kabinet

acht de Nederlandse aanpak adequaat en oordeelt dat aanvullende wetgeving geen toegevoegde waarde heeft.

### 2.2 Aantreden Kabinet Rutte III en het regeerakkoord

Op 10 oktober 2017 presenteren de fractievoorzitters Mark Rutte (VVD), Sybrand van Haersma Buma (CDA), Alexander Pechtold (D66) en Gert-Jan Segers (ChristenUnie) het regeerakkoord '[Vertrouwen in de toekomst](#)' van het nieuwe kabinet Rutte III. In het regeerakkoord wordt aandacht besteed aan discriminatiebestrijding.

In het kader van het beleidsthema emancipatie van lhbt-personen wordt benadrukt dat in Nederland iedereen gelijkwaardig is en dat iedereen de vrijheid heeft te houden van wie hij of zij wil en om zichtbaar zichzelf te kunnen zijn. "Waar die vrijheid wordt beknot, er gediscrimineerd wordt of zelfs mensen niet veilig zijn, treedt de overheid actief op." Het regeerakkoord bevat verschillende mogelijke maatregelen tegen discriminatie, zoals de uitbreiding van het discriminatieverbod van artikel 1 van de Grondwet met de discriminatiegronden seksuele gerichtheid en beperking of handicap/chronische ziekte. Het nieuwe kabinet steunt het initiatiefvoorstel tot aanvulling van de Algemene wet gelijke behandeling ter verduidelijking van de rechtspositie van transgenderpersonen en personen met een intersekse-conditie.

De vrijheid van meningsuiting is volgens het kabinet geen vrijbrief voor aanzetten tot haat en radicalisering. Het beledigen van mensen of groepen om wie of wat zij zijn zoals geregeld in artikel 137c van het Wetboek van Strafrecht blijft strafbaar. Om de ernst van het delict te benadrukken wordt de strafmaat voor haatzaaien (artikel 137d van het Wetboek van Strafrecht) verdubbeld van 1 naar 2 jaar.

Het kabinet ijvert in het regeerakkoord voor het met kracht aanpakken van arbeidsmarkt-discriminatie. De overheid moet daarbij het goede voorbeeld geven door als werkgever een actief diversiteits- en antidiscriminatiebe-



leid te voeren. Het Actieplan Arbeidsmarktdiscriminatie dat in 2014 door de regering werd gelanceerd krijgt een vervolg met onder andere aandacht voor het bestrijden van discriminatie in sollicitatieprocedures, voor het bestrijden van zwangerschapsdiscriminatie en voor de rol van de inspectie SZW die sinds 2015 een speciaal inspectieteam heeft om discriminatie op de werkvloer te bestrijden. In de paraaf over integratie staat dat een democratische samenleving alleen kan functioneren als de samenleving een grens trekt als vrijheden van de ander worden bedreigd, als iedereen meedoet en als discriminatie wordt bestreden. "Voor homohaar, antisemitisme, moslimhaat, eerwraak, genitale verminking, kinderhuwelijken, gedwongen huwelijken, haatzaaien en geweld tegen andersdenkenden en tegen minderheden is geen plaats in onze samenleving."

Bewindsliden die actief zijn op het gebied van discriminatiebestrijding zijn de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de minister van Justitie en Veiligheid en de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

### 2.3 Antidiscriminatievoorzieningen

Op 9 november 2017 stuurt de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een [brief](#) naar de Tweede Kamer met een kabinetsreactie op het [onderzoek](#) van Regioplan naar de werking van de antidiscriminatievoorzieningen. Sinds 2009 is in de Wet gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen (Wga) vastgelegd dat iedere gemeente haar inwoners toegang moet bieden tot een antidiscriminatievoorziening (ADV). Inwoners kunnen bij een Adv terecht voor onafhankelijke bijstand als zij een discriminatieklacht melden. Gemeenten bepalen zelf hoe zij een Adv precies inrichten. Daardoor zijn er (grote) verschillen tussen gemeenten. Regioplan onderzocht de effectiviteit en concludeerde dat zelfstandig regionaal georganiseerde ADV's meestal effectiever zijn dan onzelfstandig lokaal georganiseerde ADV's. In de brief van 9 november zegt de minister van Binnenlandse Zaken toe om de inrichting en financiering van de ADV's tegen het licht te houden, met het oog op de vergroting van hun effectiviteit.

Daarom heeft de minister opdracht gegeven aan Movisie om bij alle gemeenten navraag te doen naar hun antidiscriminatiebeleid, waaronder de lokale ADV-functie en hun visie op de Wga (inclusief de financieringssysteematiek). Met een tiental gemeenten zullen vervolgens diepte-interviews worden gevoerd. Na afronding van dit onderzoek begin 2018 zal de minister vervolgstappen nemen ten aanzien van het stelsel van antidiscriminatievoorzieningen.

### 2.4 Aanpak leeftijdsdiscriminatie

Op 5 december 2017 stuurt de minister van Justitie en Veiligheid een [brief](#) aan de Tweede Kamer over de mogelijke strafrechtelijke aanpak van leeftijdsdiscriminatie. De minister concludeert in deze brief geen aanleiding te zien om leeftijd als discriminatiegrond toe te voegen aan de strafrechtartikelen die discriminatie verbieden. Het verbod op discriminatie op grond van leeftijd zoals dat nu geregeld is in de Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij de arbeid (Wgbl) volstaat in de ogen van het kabinet om leeftijdsdiscriminatie op de arbeidsmarkt aan te pakken. Hiermee sluit de minister aan bij zijn voorganger, de minister van Veiligheid en Justitie, die in een [brief](#) aan de Tweede Kamer van 13 september 2017 tot de dezelfde conclusie komt.

### 2.5 Etnisch profileren en ervaren discriminatie door de politie

Op 11 december 2017 maakt de politie tijdens een bijeenkomst van de burgerrechtenorganisatie [Controle Alt Delete](#) (CAD) in Amsterdam bekend dat de politie expliciete instructies heeft opgesteld om te voorkomen dat agenten etnisch profileren bij controles. Het handelingskader is in samenwerking met Amnesty International en CAD opgesteld. Bij proactieve controles, die de politie uitvoert zonder constatering van een overtreding of strafbaar feit, mag voortaan alleen nog onderscheid gemaakt worden op grond van huidskleur, afkomst of religie als daarvoor een objectieve rechtvaardiging is zoals een dadersignalement. Een persoon controleren omdat diegene tot een groep behoort die in de misdaadstatistieken oververtegenwoordigd is, of omdat diegene volgens de politie niet thuishoort

in een buurt, mag niet meer. De politie gebruikt voortaan ook de definitie van etnisch profileren zoals opgesteld door Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie (ECRI) van de Raad van Europa : 'Het gebruik door de politie, zonder oogmerk en redelijke rechtvaardiging, van gronden zoals ras, kleur, taal, religie, nationaliteit of nationale of etnische afkomst, bij controle-, bewakings- of onderzoeksactiviteiten'.

Op 24 november 2017 verschijnt een [onderzoek](#) van Bureau Beke over de relatie tussen burgers en de politie in Rotterdam. Het onderzoek is verricht in opdracht van de gemeente Rotterdam. Voor het onderzoek zijn 509 respondenten op straat benaderd en 1050 via een digitaal stadspanel. 90% van hen heeft een neutraal tot positief beeld van de politie. Van de 509 respondenten die op straat zijn benaderd hebben er 176 een ervaring met de politie in 2016. 9,7% van hen voelt zich gediscrimineerd. Het zijn met name Rotterdammers met een niet-westerse migratieachtergrond die zich gediscrimineerd voelen door het handelen van politieagenten.

## 2.6 Diversiteit binnen de politie

Op 20 november doet het College voor de Rechten van de Mens een [uitspraak](#) in de zaak van de Rotterdamse Sarah Izat die graag een hoofddoek en een politie-uniform wil dragen tijdens haar werk. Sinds 2016 is zij vaste werknemer bij de politie. Zij neemt via een videoverbinding aangiften op. Dat doet ze met een hoofddoek op, maar wel in burgerkleding. Al haar collega's die hetzelfde werk verrichten dragen een uniform. Izat wil dit ook maar het politiekorps staat het haar niet toe om het politie-uniform te dragen in combinatie met haar hoofddoek. Het College oordeelt dat de politie daarmee jegens de vrouw verboden onderscheid op grond van godsdienst maakt.

De politie wil met het verbod zorgen voor een neutrale, uniforme gezagsuitstraling van de politie. Ook is het verbod bedoeld voor de eigen veiligheid van de politieambtenaar. Dit zijn zwaarwegende belangen. Maar het College vindt dat de noodzaak van het verbod niet wordt aangetoond in de functie die Izat vervult. Op woensdag 20 december 2017

maakt chef Frank Paauw van de Politie Eenheid Rotterdam bekend dat de politie niet van plan is om medewerkers met een politie-uniform ook een hoofddoek toe laten staan een hoofddoek dragen. "Aan de onpartijdige en onafhankelijke uitstraling ontleent de politie mede het vertrouwen van de burger dat de achtergrond of persoonlijke opvattingen van de politieambtenaar geen rol spelen bij de beoordeling van situaties waarin de politietak wordt uitgevoerd", aldus Frank Paauw.

Op 24 november bericht het [NRC](#) over een zwartboek waarin 26 politiemedewerkers hun persoonlijke ervaringen met discriminatie en intimidatie binnen de Nederlandse politie beschrijven. Er staan passages in als: "Een toenmalige brigadier zei (...) in mijn aanwezigheid: 'wie is die zwarte, die hoort in het arrestantenhok'." De meeste aanbieders van het zwartboek zijn politieagenten met een niet-westerse achtergrond. Ze voelen zich soms onveilig binnen het korps en ze voelen zich door hun leidinggevenden niet gehoord.

De politie streeft naar meer diversiteit in haar organisatie. De focus ligt daarbij vooral op het werven van mensen met een migratie-achtergrond. Op 20 december 2017 stuurt de minister van Justitie en Veiligheid het rapport '[Arbeidsmarkt en Politie](#)', dat ingaat op het wervingsbeleid bij de politie. Het rapport bevat onderzoeksgegevens over hoe mensen met een migratie-achtergrond denken over werken bij de politie. Nederlanders met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse achtergrond staan doorgaans negatiever tegenover werken bij de politie dan personen met een Nederlandse achtergrond. Een op de vijf is negatief over werken bij de politie; bij personen met een Nederlandse achtergrond is dit een op de tien.

Nederlanders met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse achtergrond zijn negatiever over de politie, omdat zij van mening zijn dat de politie discrimineert op basis van etnische herkomst. Dit beeld van de politie is bij de meeste respondenten ontstaan toen zij nog op de middelbare school zaten. Eigen ervaringen of die van bekenden en berichtgeving over politioptreden via sociale

media en nieuwskanalen hebben dit beeld doen ontstaan. Op latere leeftijd is men genuanceerder en minder snel geneigd de behandeling van politiemedewerkers richting personen met een andere etnische herkomst te bestempelen als discriminatie.

## 2.7 VN-verdrag handicap

Sinds 14 juli 2016 is in Nederland het VN-verdrag voor de rechten van mensen met een beperking van kracht. Het verdrag heeft als doel dat de inclusie van mensen met een beperking in de samenleving de norm wordt in Nederland. Dit betekent dat de Nederlandse overheid ervoor moet zorgen dat mensen met een beperking op alle terreinen volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving. Het College voor de Rechten van de Mens is toezicht houder op de naleving van het verdrag en publiceert jaarlijks een rapportage over de implementatie van het verdrag in Nederland. In de [eerste rapportage van 1 december 2017 concludeert het College](#) dat de Nederlandse samenleving nog lang niet voldoende is ingericht om mensen met een beperking volledig te laten deelnemen. De terreinen waar de meeste belemmeringen zich voordoen zijn: arbeid, zelfstandig wonen, toegankelijkheid en onderwijs. Zo ondervindt driekwart van de mensen met een beperking obstakels op het gebied van arbeid, met name rond de toegang tot werk. Ook is er een tekort aan geschikte woningen voor mensen met een beperking. Een kwart van deze mensen geeft aan problemen te hebben met de toegankelijkheid van de openbare ruimtes en gebouwen.

Daarnaast is er aandacht voor de digitale toegankelijkheid voor mensen met een beperking. Van 2 oktober 2017 tot en met 13 november 2017 loopt de [internetconsultatie](#) over het Besluit digitale toegankelijkheid overheid. Dit is een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) die bijna alle organisaties die een administratieve relatie hebben met de overheid verplichten tot het toepassen van de Europese Standaard EN 301 549. Deze standaard bevat de internationale toegankelijkheidsstandaard WCAG 2.0, die ervoor zorgt dat content op websites en in webapplicaties ook toegankelijk is voor mensen met een beperking. Een [onderzoek](#) uit 2015 concludeert

dat maar 7% van alle gemeentelijke websites toegankelijk is. Het is de bedoeling dat het uiteindelijk Besluit digitale toegankelijkheid overheid uiterlijk op 23 september 2018 in Nederland in werking zal treden.

Volgens artikel 29 van het VN-verdrag handicap, dat het recht op politieke participatie behelst, heeft iedereen recht om bij verkiezingen zijn stem uit te brengen. [Onderzoek](#) in opdracht van het College voor de Rechten van de Mens laat zien dat er voor mensen met een visuele of verstandelijke beperking nog steeds veel obstakels zijn bij het uitbrengen van hun stem. Mensen met een visuele beperking ervaren veel problemen bij het lezen van de informatie. Mensen met verstandelijke beperkingen hebben moeite met het begrijpen van de informatie. Beide groepen ervaren hierdoor problemen in het stemhokje op de dag van de verkiezingen. Oplossingen als partijprogramma's in eenvoudige taal, of betere verlichting in stemhokjes, kunnen al veel verschil maken, aldus het onderzoek.

## 2.8 Activering quotum arbeidsgehandicapten

Op 8 september 2017 informeert de staatssecretaris voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid de Tweede Kamer [per brief](#) over het besluit van het kabinet om over te gaan tot activering van de quotumregeling voor arbeidsgehandicapten in de sector overheid. De reden voor dit besluit is het niet halen van de doelstelling om in 2016 bij de overheid 6.500 banen te scheppen voor arbeidsgehandicapten. In het Sociaal Akkoord van 11 april 2013 hebben het kabinet en de sociale partners de afspraak gemaakt om mensen met een arbeidsbeperking meer kansen te geven op de reguliere arbeidsmarkt. Werkgevers van de sector markt en sector overheid hebben zich ertoe verplicht om uiterlijk in 2026 respectievelijk 100.000 en 25.000 extra reguliere banen te realiseren ten opzichte van de nulmeting op 31 december 2012. Uit de tweemeting blijkt dat werkgevers in de sector overheid eind 2016 niet op schema liggen om de doelstelling van 25.000 banen te halen. Vanaf 1 januari 2018 geldt de [quotumregeling](#) voor alle overheids-



werkgevers die in 2017 25 of meer werknemers in dienst hebben. Het UWV stelt vast welke werkgevers onder de regeling vallen.

### 3. Onderzoeken over discriminatie

#### 3.1 Tweede enquête minderheden en discriminatie in de EU

Etnische minderheden in de Europese Unie blijven last ondervinden van discriminatie. Dit blijkt uit een [onderzoek](#) van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA), dat op 6 december 2017 uitkomt. Dit onderzoek is gebaseerd op een grootschalige enquête uitgevoerd onder lidstaten van de EU. Het gaat om een herhaling van een enquête uit 2009. Wat opvalt zijn de hoge scores van Nederland als het gaat om discriminatie-ervaringen. 65% van de respondenten van Noord-Afrikaanse afkomst en 58% van de respondenten van Turkse afkomst verklaren in de afgelopen vijf jaar geconfronteerd te zijn met discriminatie, tegenover 45% van alle ondervraagde Noord-Afrikanten en 34% van alle ondervraagde Turken in de EU. 40% van de Noord-Afrikaanse respondenten in Nederland en 37% van de Turkse melden het afgelopen jaar te maken te hebben gehad met door haat ingegeven intimidatie, in vergelijking met respectievelijk 29% en 23% van alle Noord-Afrikaanse en Turkse respondenten in de EU. Op 21 september 2017 heeft het FRA een ander rapport gepubliceerd met resultaten uit dezelfde enquête. Dit [rapport](#) gaat met name in op de discriminatie-ervaringen van moslims in de Europese Unie. Algemene conclusie is dat de meeste moslims in de EU veel vertrouwen hebben in de democratische instellingen van hun land, ondanks dat zij vaak worden gediscrimineerd en gepest. In Nederland ervaren moslims meer discriminatie dan in de meeste andere lidstaten en zij voelen minder verbondenheid met het land waarin ze wonen. Het aandeel Nederlandse moslims dat in de afgelopen vijf jaar discriminatie heeft ervaren op grond van religie is met 30% het hoogst van alle 15 onderzochte lidstaten (het gemiddelde is 17%). Als het gaat om discriminatie vanwege migratie- of etnische achtergrond neemt Nederland een tweede plaats in: 42% van de

Nederlandse moslims heeft de afgelopen vijf jaar discriminatie ervaren op grond van migratie- of etnische achtergrond.

#### 3.2 Analyse Meldpunt Zwangerschapsdiscriminatie op de arbeidsmarkt

Op 30 oktober 2017 publiceert het College voor de Rechten van de Mens een [rapportage](#) over het tijdelijk meldpunt waar vrouwen hun ervaringen van zwangerschapsdiscriminatie kunnen delen. Van 22 mei tot en met 5 juli 2017 is dit meldpunt open. Het College ontvangt 855 meldingen waarbij de indiener het vermoeden heeft dat er sprake was van zwangerschapsdiscriminatie. Nagenoeg al deze meldingen hebben betrekking op een flexibele arbeidsrelatie die wordt beëindigd vanwege een zwangerschap. Bij meer dan de helft van de meldingen betrof het een tijdelijk contract bij een werkgever. Op basis van deze meldingen bij het meldpunt, heeft het College een [brief](#) geschreven aan de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid met daarin aanbevelingen om zwangerschapsdiscriminatie gericht tegen te gaan. Er moet meer aandacht worden besteed aan vrouwen met een flexibele arbeidsmarktrelatie en de informatievoorziening over de verantwoordelijkheid van inleners en uitzendbureaus moet verbeterd worden. Ook mogen uitzendkrachten niet worden benadeeld vanwege een ziekte wanneer deze is veroorzaakt door zwangerschap.

#### 3.3 Voortgangsrapportage Actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat'

In november 2017 verschijnt de [vijfde meting](#) van de monitor van het actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat' (VSK) dat in 2011 is gelanceerd door de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en loopt tot en met 2018. Deze monitor gaat onder meer in op de discriminatie die sporters in Nederland ervaren. Daartoe worden gegevens gebruikt uit de Vrijtijdsomnibus van het Sociaal en Cultureel Planbureau en het Centraal Bureau voor de Statistiek. Het percentage sporters (15 jaar en ouder) dat in 2016 de afgelopen 12 maanden is geconfronteerd met discriminatie (op grond van sekse, handicap, religie, huidskleur, homo-seksualiteit, cultuur) bedraagt 9%. In 2012 lag dit percentage iets hoger: op 11%.

### 3.4 Onderzoek naar Somalische Nederlanders

Op 1 december 2017 publiceert het Sociaal en Cultureel Planbureau een onderzoek naar de leefsituatie van Somalische Nederlanders. Gegevens voor dit onderzoek zijn verzameld in 2015. Somalische Nederlanders geven de Nederlandse samenleving gemiddeld het rapportcijfer 7,6. Dit is een relatief hoog rapportcijfer in vergelijking met dat van andere bevolkingsgroepen, waaronder autochtone Nederlanders. Twee derde van de Somalische Nederlanders ervaart geen discriminatie door autochtone Nederlanders. In vergelijking met de meting van het Sociaal en Cultureel Planbureau in 2009 ervaren Somalische Nederlanders in 2015 vaker discriminatie. De toename in ervaren discriminatie kan verband houden met een klimaat dat als negatiever wordt ervaren, met name jegens moslims. Somalische Nederlanders zijn overwegend moslim.

### 3.5 Onderzoek naar aanpak discriminatie op internet

Begin december 2017 publiceert Movisie een [onderzoek](#) naar een effectieve aanpak van online discriminatie. Hieruit blijkt dat mensen die getuige zijn van online discriminatie vaak denken dat ze geen invloed hebben als ze er iets van zeggen, maar dat is wel het geval. Als je als getuige duidelijk aangeeft dat discriminatie online over de grens gaat, dan heeft dat effect. Verder is het effectief om de ervaringen van slachtoffers van online discriminatie centraal te stellen als je als getuige reageert, zodat mensen weten wat ze bij anderen kunnen aanrichten. Een andere conclusie is dat de persoonlijke band belangrijk is. Het heeft meer effect als iemand uit een groep van bijvoorbeeld voetbalsupporters stelling neemt tegen een racistische uiting op een van hun eigen forums, dan als iemand dit doet die buiten die groep staat.

### 3.6 Rapportage racisme, antisemitisme en extreemrechts

De zesde editie van de 'Rapportage racisme, antisemitisme en extreemrechts' van 6 december 2017, telt voor het jaar 2016 4038 incidenten op het gebied van racisme, antisemitisme en extreemrechts geweld in Nederland. Een daling ten opzichte van 2015 toen er 4156

incidenten werden geteld. Het onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut (in opdracht van de Anne Frank Stichting) is gebaseerd op meldingen in het registratiesysteem van de politie. Het aantal incidenten van moslimdiscriminatie bedraagt 364 in 2016 (in 2015 was dat nog 464), het aantal racistische incidenten bedraagt 2247 in 2016 (in 2015 was dat nog 2732) en het aantal intentioneel antisemitische incidenten bedraagt 35 in 2016 (in 2015 was dat 57).

Voor meer informatie over de onderwerpen in Stemmingen en Koersen, kunt u terecht op onze website [www.radar.nl](http://www.radar.nl).

Als u geïnteresseerd bent in onderzoek of publicaties over discriminatie, dan biedt de Kennisbank Diversiteit en Emancipatie uitkomst. Deze is te vinden op [www.kennisbankdiversiteitnemancipatie.nl](http://www.kennisbankdiversiteitnemancipatie.nl).

De volgende Stemmingen en Koersen verschijnt na de zomer van 2018